

Beszélő siketek iskolája

Ha végigmegy a pesti utcán, gyakran találkozik fiatal és öregebb embercsoportokkal, akik különös módon „beszélgetnek” egymással. Megmégállnak és közben borzasztó handabandázást visznek véghez kezükkel. Szájuk folyton mozog, de hangot nem hallatnak; néha azonban artikulálatlan fülsértő hangok jönnek ki torukukból, melyekből egy szót sem értesz meg.

Nyájas olvasóm, eltaláltad: ezek a különös emberek *siketnémák*. Szánod őket, pedig ők erre nem szorulnak ná. Nincs nekik semmi bajuk és úgy örülnek az életnek, mint többi embertársaik. Csak *hallásuk* nincs és miután az emberi beszéd nem isteni adomány, — ahogy sokan tévesen hiszik, — hanem azt hallás és utánmondás útján meg kell tanulni, beszélni sem tudnak.

A siketnéma gyermekeknek a beszédet megadni, ez képezi a rendes siketnémaintézetek feladatát.

Nem jelelésre tanítjuk őket, ahogy még múlt emberek is gondolták, hanem a *tiszta hangos beszédre*. Segédtudományunk erre a *fonétika*, mely minden egyes hangnak (betűnek) fiziológiai keletkezését állapítja meg. Illusztrálom az elmondottakat egy példával:

Az „á” hang kimondásánál a tüdőből kiáramló levegő megrezegteti a hangszalagokat és a nyitott szájon át elhagyja a szájüreget, anélkül, hogy a többi beszédszervek működésbe jöttek volna. Ha már most meg akarom tanítani a kis siketnémát az á kiejtésére, jelekkel unszolom őt arra, hogy *utánozza* mindazt, amit én cselekszem. A száját hamar ki tudja nyitni, de az nem elég az üdvösségre, mert hiszen az ember ugy is ki tudja tátani a száját, anélkül, hogy hangot adna. Azért igénybe kell vennem a siketnéma gyermek *tapintási* érzékét is. Ráteszem az egyik kezét az én

37

Rózska

Fak

5/1

1.92
Edele
lya
4

gégefőmre, a másikat pedig a sajátjára, figyelmeztetem őt a *rezgésre*, mely a hang kiejtése közben a gégen észlelhető és felhívom arra, hogy ilyen rezgést hozzon ő is létre. Ez *normális* eszű siketnémánál rendszerint már az első kísérletnél sikerül is, de eltart néha napokig, míg a gyermek meg tudja érteni, hogy tulajdonképpen mit akarok tőle. *Gyengetehetségű* siketnéma gyermekekkel azonban hónapokig is tart, míg az első hangot ki tudja ejteni, sőt előfordul, hogy erre egyáltalán nem képes, amikor is a gyermeket mint *képezhetetlen* siketnémát kénytelenek vagyunk visszaadni szüleinek. Ha a gyermek a hangot ki tudja ejteni, megtanítjuk őt annak írására és olvasására is, ami egyáltalán nem okoz nehézséget.

A következő hang, amire a siketnémát megtanítom: a *p*. Ugy keletkezik, hogy a garat és szájüregben összesűrített levegő az ajkak hirtelen szétnyitása alkalmával erőteljesen kipattan. Ezt a gyermeknek úgy *érezkeltetem*, hogy kezefejét szám elé teszem és ott érzi a kiaramló levegő nyomását. Ez a hang sem okoz különösebb nehézséget.

Ha a gyermek most már két hangot ismer, alkotok belőle *szót*. Az első szó, amit a siketnéma gyermek megtanul ez: *pát* a kis gyermekeknek köszöntő formája. Ezt persze *szemléltetni* kell, mert különben a gyermek nem tudja az értelmét. A szemléltetés többféleképpen is történik: Leveszem a kalapomat és *pát* mondok. Sétálok a tanteremben, az egyik gyermek szembe jön velem, megállunk, kezet fogunk egymással és mindketten *pát* mondunk. Ilyformán sokszor ismételjük ezt a szót, minden lehető alkalommal, míg a gyermek tisztában van az értelmével.

Mint látjuk, a siketnémák oktatása óriási *nehézségekbe* kerül. Nemcsak az egyes hangokra kell őket megtanítani, hanem külön-külön minden egyes szóra, minden egyes fogalomra is. A *konkrét* fogalmaknál, melyeket meg lehet mutatni, ez még csak megy, mert ha többször rámu-

tatunk a táblára, akkor a siketnéma gyermek has-
sanként csak megtanulja, hogy a szó és a tárgy

ugyanazt jelentik. De az *absztrakt* fogalmaknál
majdnem leküzdhetetlen nehézségekbe ütközünk
és a siketnéma intézeti tanítónak minden ügyes-
ségét, leleményességét és furgangját kell igénybe
vennie, hogy az absztrakt fogalmakat is szemlél-
tetővé és megértővé tegesse a siketnéma gyerme-
kek előtt.

Emberfölötti munkájuk dacára a siketnéma-
intézeti tanítók nincsenek megelégedve az ered-
ménynyel. Ennek az elégtelenségnek egyik főoka
az, hogy a *valódi* siketnéma, tehát az olyan, aki
igazán némán (azaz egy hangot sem tud beszélni)
és igazán siketen (tehát abszolúte semmit sem hall)
kerül az intézetbe, nem is tanul meg tökéletesen
beszélni.

Egynéhány kivételen kívül, a legtöbb tanult
siketnéma az intézetből való kilépése után is *siket-
némául* beszél, vagyis egy kis tulzással azt mond-
hatjuk, hogy úgy beszél, mint a 2—3 éves normá-
lis gyermek.

Szomszédomnak van egy kis leánykája, aki
május 4-én lett két éves. Ez az édes kis csöppség
most van a *gagyogás* stádiumában és a következő-
képpen beszél: „Vejá pápá!“ (Vera sétálni megy.)
„Papi!“ (Kérek ennivalót!) „Kinyitni!“ (Nyissa
ki az ajtót!) stb., stb. Ha nem is ilyen tökéletesen
módon, de nagyon hasonlít ehhez a beszédhez a
siketnémák beszédje. Megtanulja a siketnéma az
öszes konkrét és absztrakt fogalmakat, lehet tu-
dományosan képzett is, de a szóknak egymáshoz
való *viszonyát* a valódi siketnéma sohasem tanulja
meg tökéletesen.

Itt fekszik előttem például a siketnémák által
szerkesztett „Siketnémák Értesítője“ című lap. A
külföldi siketnémák egyesületeiről ír benne egy
sorstárs és korholja őket, hogy nem foglalkoznak
eléggé saját sorsukkal. Kiragadok a cikkből egy-
két mondatot. „Sajnos — a magyarországi siketné-

mák legnagyobb része alig foglalkozik az egyesülettel, pedig ránk nézve igen káros hatással van.“
„A baj az, hogy a jövőről sem akarják magukat biztosítani.“

Lapozgatva a lap egyes számaiban, csak úgy találomra írok ide egy-két dolgot: „Mindkettő intézetünknek voltak növendékei.“ „Az emlékünnepe-lyen résztvettek . . . az osztrák siketnéma-intézeti tanárok Egyesületük képviselőjében Dr. igazgató.“
„Dr. D. E. emberbaráti érzésének javát követve ez alkalommal stb.“ „Hogy zászlónkat, melyre sors-társaink erkölcsi és anyagi céljainak elérésére van felhívva, fennem lobogtathassuk.“ „S. E. nevével Bu-dapestben tartózkodtak.“ „Szerencsétlenül kedves dolgozataival, mellyel nagy örömet szerez.“ stb. stb.

Nem nagy dolgok és hibák ezek (elkövetnek a siketnémák súlyosabbakat is), de vannak köztük olyanok, akik — ha külön tanítanók őket — nemcsak tökéletesen megtanulnának beszélni, hanem magas műveltségre is szert tehetnének. Érttem azo-lat a későbben megsiketült gyermekeket, akik meg-siketülésük idejében már tudnak valamelyest be-szélni vagy esetleg oly korban siketültek meg, mi-kor beszédjük már egészen tökéletes volt. Nagy pe-dagógiai és társadalmi bünt követünk el ezekkel a nem valódi siketnémákkal szemben, mikor őket egy-kalap alá vesszük a teljes siketnémákkal és azok-kal együtt tanítjuk őket. Siketnéma társaik körében lassanként elfelejtik beszédjüket és maguk is siket-némákká válnak, holott — ha külön intézetben ta-nítanók őket — nemcsak eddigi beszédkészségüket tartanák meg, hanem az folytonosan javulna és tö-kéleteshülne.

Ezt a fontos pedagógiai szempontot figyelembe véve, határozta el a közoktatási népbiztosság a II/4. ügyosztály javaslatára, hogy a későbben meg-siketültek számára külön intézetet létesít. Alkalmat adott erre a Forradalmi Kormányzótanács XXIV. sz. rendelete, melynek értelmében a budapesti iz-raelita siketnémák intézete az állam tulajdonába

ment át. Felekezeti jellegű intézetet az állam természetesen nem óhajt főtartani és miután Budapesten van egy új másik állami sikelnéma-intézet is, az izraelita intézet fölöslegessé válnék, ha soráról a közoktatásügyi népbiztosság a fentiek szerint nem intézkednék.

Az új intézet, mely a jövő iskolaévben kezdi meg új működését, három iskolatípust foglal majd magába. 1. *Játékkiskolája* (óvoda) lesz a 4—7 éves korban megsiketült gyermekeknek. 2. *Rendes szakiskola* a játékkiskolából kikerült gyermekek számára, valamint azoknak, akik elemi iskolai tanulmányaik közben siketültek meg. Ide vesznek majd föl olyan *nagyothalló* gyermekeket is, akik fogyatékoságuk következtében nem tudják a rendes iskolát látogatni. 3. *Tanfolyam* olyan felnőttek számára, akik iskoláik elvégzése után siketültek meg és itt csak a szájról való leolvasás mesterségét tanulják majd meg.

Tervbe van véve az is, hogy ebbe az intézetbe helyezik át a *beszédhibákat* javító áll. tanfolyamot is.

Rózsa Ede.